

Ajalehes Postimees 1906 avaldatud Mihkel Johannes Vunk'i artikkel Suhhumist. Taga-Kaukaasia: Abhaasia. Suhhumi. Ülem-Linda. Alam-Linda. Estonia. Eestlaste asumine sellesse piirkonda 1882–1884, põhjused. Viletsad olud, toit, malaaria. Põlluharimine ja aiapidamine. Põhjalikum ülevaade eri teraviljade, puu- ja aedviljade kasvatamisest, taimekahjuritest ja -haigustest. Saaduste hinnad. Põlluharimise ja aiapidamise majanduslik aspekt ja välja-vaated. Mihkel Johannes Vunk (1877–1916) oli aastatel 1900–1906 Abhaasia Estonia küla kooliõpetaja. Digiteeris Andres Aule, kirjaviis muutmata.

Postimees (nr. 107), 13. mai 1906, lk. 1

Suhhumi eestlased.

Kui Suhhumi eestlastest tahad kõneleda, siis pead ikka sellest hallist ajast pääle algama, millal *wäljarändamise* tuhin nad 1882—1884 a. siia tõi. Kui kõik, kes siin sellel ajal maad vaatamas käisiwad, siia asuma oleksiwad jäänud, siis oleks meil siin praegu suur Eesti asundus olnud, aga maawaatajatest jäi läbiseigi 10—20 mehe kohta üks siia peatama. Wõõrad olud ja halltõbi, malaria, sundisiwad suurema jao siit minema. Nendestgi, kes praegu siin elawad, jäi suurem osa ainult jonni pärast siia, ja teisa takistas tagasi minemast — rahapuudus. Praegu elab Suhhumi ringkonnas umbes tuhat eestlast. Suuremalt jaolt on nad Samarast, Krimmist ja Pärnumaalt siia rännanud. Samara ja Krimmi asunikudele meeldis siin mets ja wesi, mis neil enne lagedas rohtlaanes puudus, ja kodumaalt tulnud eestlastele jälle maa, mida neil kodumaal ei olnud. Paljud tuliwad ka nekrudiwõtmise eest siia, sest et esimestel aastatel siin nekrutisid ei wõetud.

Esialgu läks kõik hästi. Wäljarändajad oliwad suuremalt jaolt noored, terwed, elurõõmsad inimesed. Laul ja mäng kõlas igal õhtul põlise, wäänkaswudega läbikaswanud metsa all. Aga tuli suwi, tuli malaria. Elumajasid ei olnud. Sõnajakalast ehitatud onnid leppade, wõi Greeka pähklapuude all lasksiwad suure wihma ajal wett läbi ja hakkasiwad mädanema. Paks mets, mis päikese-kiiresid läbi ei lasknud, hoidis niiskuse ja auru kinni, põlised pähklapuud ja haisewad taimed laotasiwad oma wänget haisu igale poole laiale, kiiresti kaswaw sõnajakal langes maha ja hakkas mädanema ja siis *tuli hall, tuli surm*. Hall, malaria, oli seda kardetawam, et tugewad noored mehed teda naeruks pidasiwad, „noh, mis ta noorele mehele ikka teeb,” ja õigel ajal rohtu, hinini, ei wõtnud. Ja oleks seda hinini siis käepärast wõtta olnud! Mõned käisiwad koguni Tiflisist teda toomas; ka polnud arstisid ja kes oliwad, need ei tundnud weel selle haiguse loomu ja andsiwad rohtu nii natukene, et praegusel ajal, ehk malariast küll ainult endise wari on järele jäänud, keegi nii wähe ei wõta. Kellele aga wägisi lusikaga suhu topiti, see pääsis. Surnuid ja haigeid oli sellel ajal nii palju, et hauakaewajaid ei olnud, kes oleksiwad jõudnud hauda kaewata ja kinni ajada. Mõnigi surnu leiti alles siis üles, kui ta omas onnis juuba mädanema oli läinud.

Üks pääwiga oli selles, et *korralist toitu ei olnud*. Suhumi linn oli waremetes, terve linna kohta oli üksainus pood ja üksainus söögimaja. Kroonu poolt anti küll abiraha, aga sedagi wähesel arwul. Jahul, mis linnast toodi, oli tollipikkusid ussisid sees; säält on wist see komme tulnud, et praegu leiwategemise juures ka kõige peenem püülijahu läbi sõõlutakse. Toidu puudusel elatasiwad mitmed end ainult metsmarjadest jne. Ja see suurendas tõbe. *Kes siis wõis, see põgenes*. Aga kõik ei pääsenud rahapuudusel siit minema, ja paljud, kes siit haigelt minema läksiwad, suriwad tee pääl. See oli kurb aeg! Aga mööda ta läks siisgi ja asunikud hakkasiwad toibuma. Küll läksiwad ka pärast weel paljud minema, nii et mõnes külas kõigest kaks kolm esialgsetest asujatest alles on, aga uusi tuli ikka juurde ja maa tahtjaid oli alati rohkem, kui maad.

Postimees (nr. 108), 15. mai 1906, lk. 2

2

Esimene põlluharimise järk oli ka siin terawilja kasvatamine. Kukurusi (maisi) tehti ka maha, aga vähemal arwul, sest et eestlased mamalõgast (kukurusi pudrust) ja tsurekist (kukurusi leib) suuremat lugu ei pidanud, ehk küll pärismaalased ainult sellest elawadgi. Sellepärast tehti esiotsa wanal harjunud kombel, nagu kodumaalgi, ainult terawilja, rukist, nisu, odre j. m. maha. Need kaswasid kõrrepoollest küll kui pilliroog, aga wäljaand oli hoopis wähene, wihmaste ilmade pärast oli peksmine tülikas ja palju, liiga palju tahmapäid kaswis sekka. Sellepärast kadus terawilja kasvatamine hoopis ära ja hariti ainult maisi, mida müüdakse, et raha eest leiba osta. See esialgne katseaeg tegi asunikkude edasijõudmisele palju takistusi. Praegu kajatsewad asunikud, et ei mõistnud esialgu, kui maad küllalt käes oli, sest et pooled asunikud pesas oliwad, kukurusi kaswatada, siis oleksiwad paari aastaga rikkaks läinud. Siis andis dessatin maisi, sest et maa alles uus ja rammus oli, oma 250—300 puuda teri wälja. Mitmelgi mehel oli siis kuni 100 dessatini põldu käes, oleks see kõik maisi all olnud, siis oleks wõidud wilja kuni 1500 rubla eest ära müüa, kuna terawilja kaswatades mees waewalt igapäewast leiba sai. Aga nõnda see on, wähe on neid, kes uue koha pääle asudes kohalistest oludest täiesti aru saawad ja mõistawad oma majapidamist nõnda sisse seada, nagu see kohalistel tingimistel kõige kasulikum on. Suhumis oli lugu weel sellepoollest halb, et sisserändajatel kellegi käest eeskuju wõtta polnud. Pärismaalased harisiwad küll maisi, aga kõigest umbes üks dessatin pere kohta ja sedagi weel Noa aegsete põlluriistadega. Wenelased, kes enne eestlasi siia asusiwad, oliwad põllumajanduses pärismaalastega wõrreldes weel tagapool. Et pärismaalased põldu wäga wiletsal wiisil harisiwad, siis arwasiwad sisserändajad, et nii, nagu pärismaalaste mamalõga, nii ka nende põllumajanduse plaan neile ei kõlba ja läksiwad oma harjunud rada, aga see oli eksitus, nagu eespool nägime.

Et terawilja kasvatamine siin tühi töö ja ilmaasjata jõuu kaotus on, saiwad sisserändajad warsti aru ja hakkasiwad mingrelide eeskujul ka ainult *maisi* maha tegema, muidugi mõista paremate põllutööriistade abil. See oli *teine järk* meie eestlaste majapidamises. Kes tarwilisel arwul maisi maha külwas, wõis lahedasti elada. Aga ka maisi kasvatamisele tuli warsti kriisis. Maa jäi wäikseks, sest et igauks oma koha pääle tuliwad, lahjaks, maisi hind kukkus alla, makseti kõigest 30—40 kop. puudast, kuna ta enne poole kallim oli. Et oma põllust tarwilisel arwul wilja ei saadud, siis renditi maad teiste käest, rentijad aga nõudsiwad 20—25 rbl. renti dessätini päält, mis odawate hindade juures kuulmata kõrge oli. Neil põhjustel ei suutnud maisi kasvatamine rahwast enam ülewal pidada ja pidi uus põllumajanduseplan tarwitusele wõetama. Praegu on maisi hinnad jälle kaunis kõrged; aga nüüd on juba hää saak, kui dessatin 150 kuni 200 puuda wälja annab, enamasti saab kõigest sada puuda, ka on wiimastel aastatel wiljakoi wäga siginenud ja täidab põllumeeste südamed kartusega.

Postimees (nr. 109), 16. mai 1906, lk. 3

3

Wiljapuude kasvatamine müügi otstarbega algas meil 1900 aastal. Wiinapuid oli küll juba algusest saadik haritud, aga suuremalt jaolt ainult oma tarwituks. Niisama nagu esialgu maisi, wõi kukurusi kasvatamisega lugu oli, nii oli ka wiljapuude kasvatamisega. Kes enne pimedast pääst mõne persika maha torkas, see sai esialgu koledat hinda 5—6—7 rubla puud. Sarnane hind ei wõinud ka kõige külmemat päältwaatajat tuimaks jätta, ta pidi ka wiljapuid istutama, ja siis algas wiljapuu istutamise palawik. Praegu ei ole ühtegi asunikku, kellel ka mitte puuwilja-aeda ei oleks, kõige vähemalt ühe dessatini suuruses, aga on ka neid peremehi, kellel 5—7 dessätini puuwilja aia all on.

Üleüldse wõiks puuwilja kasvatamine Mustamere kaldal praegu kümme korda suurem olla, aga asja takistawad paar wiga: esiteks on *turud liiga kaugel*, see on suuremad linnad, mis puuwilja ja aiawilja suuremal mõõdul tarwitawad, ja teiseks ei ole meil raudteed. Ainukene läbikäimise tee on weetee. Käib küll ka mööda kallast taotud kiwidega krausatud maantee, aga kauplemise kohta on tema wäärtus null. Praegu kaswatatakse Suhumi ja Sotshi ümbruses pääasjalikult persikaid. Neil on aga see paha wiga, et nad kuigi kaua ei seisa. Nad wõetakse wäljasaatmiseks küll pooltoorelt puu otsast maha, aga kui otsekohe laewa pääle ei saa ja järgmiseks korraks peawad jääma, siis on nad juba pehmed ja ei kõlba enam wälja saata. Nagu lugejad isegi teawad, on Mustmeri sarnane meri, mis oma tujude ja tormide poolest niisama nagu mõni ilus tüdruk kuulus on. Ja ainukene sadam Noworossiiskist Batumini, kus laewade päält ka tormi ajal maale pääsed, on Suhum. Kõigil teistel on kaldasse pääsemisega tegu. Wahel ei olegi mere pääl tormi, on natukene käre tuul, aga rannas on niisugused murdlaened, et lootsikuga maale ei saa, ja laewad kuhu-

gil ranna ligi ei pääse. Tihti juhtub, et mõned reisijad enne neli-wiis korda Noworossiiski ja Suhumi wahet sõidawad enne kui Sotshis ehk mujal maale pääsewad.

Mis puuwilja kauplemine selle all kannatama peab, wõib igaüks mõista. Hää on, kui niisugusel ajal koorma persikate eest paar rubla saad, aga tuleb ette, et wiska merde ja wea kodust metsa, sest kui puuwilja palju on, siis ei taha neid enam seadgi ja aeda mädanema jätta on neid siinses soojas kliimas natukene kardetaw. Kui ka niisuguseid tormiseid ilmasid mõnel suwel wähe on, siisgi teeb juba üks ainus kord palju kahju, selleläbi, et ta hinnad alla surub; ja on need kord langenud, siis on nad wisad kerkima.

Postimees (nr. 110), 16. mai 1906, lk. 2–3

4

Teine wiga laewateel on see, et tuleb mitu korda ümber laduda. Esite kannapaati, paadist laewa pääle, laewa päält kaldale, säält jälle raudteele ja et laewamehed kraamiga mitte liig õrnasti ümber ei käi, on ju teada. Küll pakitakse wiimastel aastatel pea kõik puuwili ainult sõõladesse ja korwidesse, aga siisgi saab puuwili enne plekiliseks, kui raudteele pääseb. Hoopis teine lugu oleks kui otse kohal waguni täis wõiks panna ja ilma ümber ladumata sinna saata kuhu tarwis. Kolmas wiga laewateel on see, et laewad kesk saagi ajal ei jõua kõike puuwilja wastu wõtta. Juba praegu, kus suuremad aiad alles asumisel on, ei jõua korralisi käikusid tegewad laewad puuwilja pääle wõtta, aga mis aasta nelja-wiie pärast saab, selle pääle ei julge mõteldagi. Küll räägitakse praegu konserwiwabriku asutamisest Suhumi, aga millal see teoks saab, on teadmata. Wiimaks takistawad weel puuwilja wäljasaatmist laewameeste ja sadamatöölise tõrkumised, mis iseäranis minewal aastal puuwilja-kaswatajatele wäga palju kahju tegiwad. Puuwilja oli minewal aastal kole palju, aga hinda ei saadud. Kuna enne persikate eest 3—7 rbl. puudast makseti, oli minewal aastal juba 60—70 kop. puuda walitud persikate eest hääks hinnaks. See surus ka persikate istutamise himu maha ja praegu on ülepää puuwilja istutamisel ootamise aeg.

Et raudteest weel midagi kuulda ei ole, siis ei istutatud persikaid enam suuremal mõõdul, sest nad kaswasiwad wäga jõudsasti: kolmandal-neljandal aastal annawad juba täit saaki ja aasta 15 pärast on nende iga otsas. Selle wastu istutatakse wiimastel aastatel rohkem *pirnisid*, need ei hakka nii ruttu wilja kandma, wili ei lähe nii ruttu halwaks ja kannatab ka kaugema maa pääle saatmist hõlpsamalt wälja. Wiimaks istutatakse weel *taliõunu*, mis alles oktobri-kuul walmiwad. Kui palju puuwili kasu toob, näitab see, et hää hinna juures mõned persikast 20—40 rbl. on saanud ja mõned tugewad pirnid 10—15 puuda wilja annawad; arwame 1 r. pirni puud, saab siisgi kaunis hää summa. Isegi minewal aastal, kus puuwilja-hind wedamisekulused ei tahtnud

tasa teha, saadi dessatini wiljaaia eest siisgi paar korda rohkem raha, kui siis, kui ta oleks lihtsalt kukurusi all olnud.

Wiimaks on veel üks taim, millest mööda minna ei wõi, see on sarapuu-pähkel. Praegu kasvatatakse teda Sotshi ümbruses õige suurel määral ja ka Suhumi ümbruses istutawad teda nüüd niihästi suure- kui ka väiksema- mehed wiimasel ajal õige himuga. Sarapuu hääd omadused on, et teda igal ajal wõib müügile saata, nii et tema müümisega ruttu ei ole, et ta kallal suurt hoolt ei ole ja et ta hästi kaswab ja hääd saaki annab. Sarapuu pähklike hind on harilikult puu otsast noppides kõige lehtedega 140 kop. puud ja puhastatult ja kuiwatatult 4—5 rbl. puud. Nii mõnigi peremees on pisikese maalapikese päält, mis sarapuu all on, rohkem raha saanud, kui terve põllu maisi eest. Ma usun, ka *Eestis wõiks sarapuude kaswatamisega hääd [...] teha*, kui aga kohased sordid teada on.

Niisugune on siis praegu Suhumi asunikude seisukord.

Estonia külas kasvatatakse enamasti persikaid ja pirnisid, sest et need sääl rutemini ja paremad kaswawad kui õunad ja wiinamarkad, mis sääl hästi sigineda ei taha. Mägedes, see on Ülem- ja Alam-Lindas kaswawad jälle õunad ja wiinamarjad paremini. Linda küla maade pääl kasvatatakse veel tubakat, Estonia küla maad ei ole *tubaka kaswatamiseks* kõlbulikud, nad on liig madalad. Linda mehed ei kaswata ka ise tubakat, waid annawad maa greeklaste ja armeenlaste kätte rendi pääle. Nii mõnesgi reisikirjelduses on püütud seda nõnda kirjutada, nagu oleksiwad siinsed Eesti asunikud nõnda rumalad ja ogarad, et ei wiitsi ise tubakat kaswata, mis ometi rohkem kasu annaks, kui muu põllu-asjandus. Aga asjal on oma wäike konks sees, mida wõõras waatleja ei tunne. Lugu on selles, et tubaka kaswatamist mitte nõnda kergesti ei ole wõimalik ära õppida, nagu piimatalitust wõi puuwilja-aia järele hoolitsemist; peab selle sees sündima, kui seda täiesti mõista tahad. Wenelased teewad igal aastal tubaka istandustes tööd, aga wähe hakkawad ise harima, sest üks pisikene eksitus — ja tubakasort on kohe alamal, seega saad 4—5 rubla iga puuda päält wähem ja kõik kasu on wett wedama läinud.

See ei ole veel kõik, sest kooliraha peab igaüks ise maksma ja kes kordagi komistanud ei ole, ei mõista ka kindlal sammul käia: teine põhjus on veel, et tubakaharimine suurt kapitali tarwitab. Üks dessatin tubaka maad tarwitab oma 400—500 rbl. ära, selle eest annab ta ka hääl aastal 1000—1500 rbl. kuna aga halwal aastal waewalt omaga läbi saad. Kapitali puudus sunnib tubakakaswatamist õppimata jätma. Kui juba paar aastat oled õpiraha maksnud, siis ei jõua kolmandamal aastal enam tubakat maha tehagi. Ülepää on siinsete tubakakaswatajate seas wähe rikkaid mehi, ka jõukaid, s. o. niisuguseid, kes ilma laenamata tubaka müümiseni läbi saawad, on wähe, ka need maksawad tööliste palka enamasti tubaka käsirahast; suuremal jaol on aga rohkem wõlgasid kui juuksekarwu pääs, ja teewad tööd ainult wõlauskajate liiakasuwõtjate hääks, kes 40—50 pr. wõttes mitte ei punastagi. Paljud tubaka kaswatajad on sel aastal wõlgade eest ära Türgimaale putkanud. Ülemalnimetatud põhjuseid tähele pannes, ei ole see siis mitte arusaamise ja mõistuse puudus, kui Suhumi eestlased ise tubakat ei kaswata, waid maa 30 rublalise dessatini rendi eest greeklastele ja armeenlastele harida annawad, ehk jälle nendesa-

made meeste kätta pooletera pääle, waid nii on see neil praegusel ajal tulusam ja kergem.

Kui wiljapuude kaswatamisest rääkida, siis tuleb ka nende haigustest ja selle wastu wõitlemisest rääkida. Praegu ei ole siin ühtegi taime, millel mitte oma waenlasi ei ole. *Kõige tähtsamad ja kardetawamad haigused ja söödikud on: õunapuudel weretäi, pirnidel lehetäi ja persikatel kortsuslehed (курчавость).* Suuremate aia omanikkudel on putukate häwitamine ja haiguste rawitsemine pritsimise läbi praegu eeskujulisel wiisil tarwitusel. Talupojad tarwitawad teda weel harwa. Aga kui mees juba paar aastat kahju on kannatanud ja näeb, et sellest üsna kerge waewaga wõib pääseda, küll ta siis arstima hakkab. Praegu on persikatel kortsuslehed, mille kohta mõni päris mõistlik meesgi arwab, et see udust sünnib ja arwab, et selle wastu rohtu ei olegi, aga küll häda wiimaks õpetab. Kord istutati persikaid just sellepärast, et neil vähem haigusi ja neid lehetäid ja muud putukad ei puutu, nüüd istutatakse sellesamas mõttes sarapuupähklaid. Aga Sotshi ümbruses, kus sarapuid suuremal mõõdul istutatud on, wõideldakse kibedasti sarapuu õielõikajaga (орховный долгоникъ) ja sellega tuleb wist ka Suhumis warsti heitlemist. Kartulitele, mida Suhumis pea ainult Estonia külas kaswatatakse, teeb wäga palju kahju kartulisöödik (медвѣдка, волчокъ). Neid on siin juba nii palju, et ka maisi seemet peab poole paksemalt külvama ja tohkatamisel mõne wao päält iga 10 sülla tagant üks pesa leitakse. Kus neid rohkesti on, sääl sööwad nad kartulid nõnda ära, et ainult wälimised koored järele jääwad. Wiimastel aastatel on nende wastu arsenikat tarwitama hakatud, tubakategijate eeskujul, kes sellega tubakamaa päält söödikud ära häwitawad. Arsenikuga läbiletatud maisitangud külwatakse ööseks wagudesse, ja kui söödikud öösel maa seest wälja tulewad ja neid sööwad, siis on nad otsas. Dessatini pääle läheb 2—3 naela arsenikut. Mõned mehed tahawad sellel aastal ka kartulipäälsede enneaegse ärakuiwamise wastu pritsimise teel abi otsida. Nii on lugu siin. Olgu küll, et sooja kliima ja sigitawa maapinna tõttu siin kõik nagu iseenesest kaswab ja harijal suuremat muret sääl juures ei ole, aga iga ühel taimel on oma matiwõtjad kallal, olgu ta mais, kartul wõi aiawili ja maapidaja peab siin käte ja pääga töös olema, et neid oma wara kallalt eemale tõrjuda.

Nii on siis Suhumi eestlaste olewiku ja tulewiku lootus puuwilja, wiinamarjade ja köögitaime kaswatamine, aga mitte wiljakaswatamine. Wiljapuud ja nende wahel kaswawad köögitaime ja ristikhein, lutserne, wõi segahein: niisugune nägu on juba lähema paari aasta jooksul meie maadel. Ainult kaugemal mägedes seiswad maatükid jääwad weel maisi alla.

Pääasi, mis asunikud õitswale järjele wiiks, on raudtee. Siinne kliima ei ole mitte põllumajanduse jaoks, waid aia-asjanduse jaoks. Aga mis aitab see, et meil ka kõige paremad troopika-taimed ja warased köögitaime kaswawad, kui neid kuhugile wälja saata ei saa ja neid Lõuna-Prantsusemaalt hulga hõlpsamini Peterburi ja Moskwa turudele saata wõib, kui Mustamere kaldalt! Kui meie ükskord raudtee saame, mille eest siis siin raha ei saada! Praegugi makstakse warajatest kartulitest kuni 2 rbl. puudast, aga saata wõib ainult Odessasse ja sinna wiiminegi wõtab pea nädal aega. Palju see sisse tooks, kui

mai kuu algul wõiks waraseid kartulid ja muud köögikraami terwete wagunite kaupa suurte linnade turudele saata!

Et Suhumis talwet pea sugugi ei ole, siis kaswatatakse siin n. n. *talwekapstaid*. Wärskeid kapstaid saab talwe läbi ja mai-kuul on juba uued kapstad käes. Et siis ilmad weel wäga soojad ei ole, siis wõiks neid wagunite kaupa küllalt päälinnadesse saata, kuna nüüd kõige esimene müügile-wiija hinda saab, aga teised saawad kõigest 20 kop. puudast.

Raudtee ajaks selle nurgale hoopis teise elu sisse. Kord pidi juba ehitusega alatama, aga tuli sõda, kõik jäi pooleli. Aga küll ta ükskord ikka tuleb. Küll ei tehtaks seda ialgi talupoegade häda pärast, aga Sotshi ja Suhumi ümbruses on mitmekümne tuhande dessatini suuruses n. n. „*kultura-tükkisid*” (культурные участки); need maatükid anti kroonu poolt ilma hinnata enamasti ametnikkudele, aga selle tingimisega, et nad teatawa aja jooksul maale wiljapuud pääle istutaksiwad. Ja nüüd hakkawad need puud juba saaki andma ja ilma raudteeta on siinamaane waew kõik maha wisatud; teiseks on siin weel suuri *suwitamise kohtasid*; mõned räägiwad juba Wene Rivierast. Kõigel sellel ei ole aga ilma raudteeta midagi wäärtust, sest nagu öeldud, on siin sadamad halwad.

Nii on siis ka kõik Suhumi eestlaste tulewiku plaanid raudteega ühenduses. Muidu elawad asunikud keskmist wiisi. On neid, kes omaga hästi läbi saawad ja on ka neid, keda puudus pigistab, nagu igalpoolgi. Pääwiga on *maapuudus*. pea 25 aastat on siin juba maapiirisid seatud, kord ühe, kord teise koha pääle aetud, nii nagu see ametnikkudel meele järele oli, sest siimaani oli meie seadus suuremalt jaolt ametnikkude omawoli, wägiwald ja meelehää wäljapigistamine. Kelle käest midagi wõtta oli, seda pigistati tihti selles mõttes, et ehk kukub wast kogemata midagi ka nende pihku! Saab näha, mis edaspidi saab! Kui juba praegu maapuudus suur on, siis läheb ta edaspidi weel suuremaks, kui siin üleskaswanud pojad maad hakkawad tahtma. Praegu wõiks juba siinsetest ilma maata inimestest terve küla kokku seada.

Haridusline elujärg on niisama nagu kodumaalgi, kui ta mõnes asjas mitte ees ei ole. Kodu-elust wõtawad siinsed eestlased põnewusega osa, sest wana Eesti keel ja meel walitseb weel Suhumis.

M. J. Wunk